

Skogshönsen i Skåne

Ett försök till kartläggning genomförd år 2002

Under en "skådarpaus", läs kaffepaus, våren -01 väcktes tanken på en inventering av våra skogshöns i NV Skåne. Engagemanget var stort och tips på upplägg saknades inte bland deltagarna i ornitologicirkeln. Innan sista kaffeslurken var urdrucken så var gränserna vidgade och de tänkta deltagarna betydligt fler än de sju cirkeldeltagarna.

LEIF DEHLIN

När upplägget ändrades från att ha varit ett litet "hemmaprojekt" till att bli ett "Skåneprojekt" ställdes givetvis också andra krav på organisation och planering. Naturskyddsföreningen beviljade medel för genomförandet och SkOF ställde sig på ett positivt sätt bakom inventeringsupplägget.

Ganska tidigt bestämdes också att allt insamlat material skulle sekretessbeläggas och att det efter resultatredovisningen skulle överlämnas till SkOF.

Målsättning

att bilda sig en uppfattning om förekomsten av orre, tjäder och järpe i Skåne

att kunna presentera ett underlag som kan bidra till mer fördjupade diskussioner kring naturvårdshänsynen i det skånska skogsbruket.

att skapa en dialog mellan olika grupper

Fjällmossen öster om Hörby, Rågmyren vid Pers-
torp och Vyssle myr norr
om Lönsboda är de idag
säkraste större spelplat-
sarna för orren. Foto: Jan
Elmelid/N.

som på något sätt har intresse av Skånes skogsmiljöer.

Genomförande

Hösten 2001: 4 välbesökta upptaktsträffar genomfördes i norra Skåne med ambitionen att de skulle fungera som inspirationsträffar till fortsatt arbete på hemmaplan. Träffarna skulle också sprida kunskap om våra skogshöns och deras biotopkrav samt inte minst skapa ett intresse för vårens fältarbete.

Med hjälp av SkOF och Naturskyddsföreningens kretsar organiserades områdesansvariga, i princip en person per kommun i norra Skåne. Deras uppgift blev att på hemmaplan organisera arbetet på det sätt som de fann

lämpligast. De områdesansvariga fick under arbetets gång också, via s.k. infobrev, lägesrapporter från de andra grupperna. Skogsvårdsstyrelsen informerades om arbetet och bidrog via sina tjänstemän med en del rapporter.

Massmedia kontaktades och en del

artiklar infördes i olika lokaltidningar. Upprop skedde också i Anser och i olika lokala medlemsblad samt på en del förenings hemsidor. Jägarna informerades och ombads att delta. Boende i lämpliga områden fick i vissa fall information genom s.k. "brevlådeblad" som delades ut, dels med tanke på att de skulle känna till arbetet men också för att de skulle ges möjlighet att rapportera till resp. områdesansvarig.

År 2002

Fältningsarbetet på hemmaplan inleddes med start under vintern för att lära känna och urskilja tänkta miljöer för våra skogshöns. Under våren och fram till hösten genomfördes själva inventeringsarbetet. Resultatredovisning skedde fram till mars -03 och samlades in främst via de områdesansvariga och Svalan.

Under själva fältningsarbetets gång kom många positiva rapporter om goda stunder i fina skogsmiljöer, innefattande allt från spelande skogshöns till närobsar av vildsvin och många häckande tranor. Helt säkert är att det är många som fått lära känna en helt ny miljö och dessutom fått lära sig att uppskatta den,

såväl i grupp som ensam vid en torraka i mossekanterna.

Tabell 1. Antal lokaler där skogshöns observerats utan hänsyn till antal och kön.

Plats	Tjäder	Orre	Järpe
Ängelholms kommun	2	4	2
Söderåsen	-	1	-
Klippans kommun	4	4	-
Perstorps kommun	4	6	-
Örkellunga kommun	19	11	-
Höös kommun	-	-	-
Hörby kommun	-	2	-
Hässleholms kommun	16	11	-
Kristianstads kommun	3	-	3
Osby kommun	13	5	3
Ö.Göinge kommun	9	4	1
Summa	70	48	9

Resultatredovisning

Redovisningen bygger på insamlat material från såväl åtta områdesansvariga som från enskilda rapportörer och från Svalan. 69 st rapportörer finns med på signaturlistan men totalt sett har säkert det dubbla antalet medverkat i arbetet.

Uppgifterna från Örkellunga vad det gäller orre avser deras inventering utförd -99 och redovisad i Anser 01:4.

Enligt lämnade rapporter har det också konstaterats en del lyckade häckningar av våra skogshöns, orre 3 st, tjäder 9 st och järpe 1 st.

Tabell 2. Antal lokaler med tuppar av tjäder och orre.

Art	Antal tuppar			
	1-2	3-4	5-9	10-15
Orre	17	23	4	4
Tjäder	50	4	-	-
Summa	67	27	4	4

Många inventerare har muntligen redovisat att orrens tillbakagång är dramatisk. Kända spelplatser har försvunnit helt eller så minskar antalet tuppar för varje år. Foto: Jan Elmelid/N.

Kommentarer

Antal lokaler med rapporterade skogshöns är främst koncentrerade till två geografiska områden, ett "storområde" mellan orterna Örskelljunga, Skånes Fagerhult, Bjärnum och Perstorp samt ett annat "storområde" mellan Immeln och norrut mot Smålandsgränsen. Detta speglar förmodligen ganska väl hur bilden ser ut i Skåne idag men bilden kompliceras av att det är få negativa inventeringsresultat som redovisats samt att inventeringsinsatsen har varierat från kommun till kommun.

Många inventerare har emellertid redovisat muntligen att orrens tillbakagång är dramatisk. Kända spelplatser har försvunnit helt eller så minskar antalet tuppar för varje år. Fjällmossen öster om Hörby, Rågmyren vid Perstorp och Vyssle myr norr om Lönsboda är de idag säkraste större spelplatserna för orren.

Några större spelplatser med tjäder finns inte i Skåne men däremot finns den väl spridd i främst våra två "storområden". Från Örskelljunga, Tyringe och Lönsboda har det även rapporterats speltokiga tjädertuppar.

Den mest svårinventerade arten, och den sannolikt mest förbisedda, är järpen. Enligt inkomna rapporter är den "lättast" att finna i trakterna runt Immeln eller söder om Hallandsåsen. En fyndbild som stämmer väl med tidigare års rapporter.

Vi kan konstatera att skogshönsen finns kvar i Skåne men de "gamla" spelplatserna för främst orren minskar för varje år vilket är oroväckande. Nu är det inte bara så att det är Skåne som

drabbas utan trenden är den samma för övriga Sverige och Finland enligt Ingemar Hjorth i boken *"Tjädern, en skogsfågel"*, utgiven av Skogsstyrelsen 1994. Hjorth pekar i boken också på en del tänkbara orsaker till tillbakagången av främst orre och tjäder. Svalare och blötare juniskogar med sämre tillgång till in-sekter och skogsbär, obalans mellan predatorer och bytesdjur, kvävenedfallet och vårt moderna skogsbruk är några av de exempel som nämns som tänkbara förklaringar på tillbakagången.

Det insamlade materialet som här redovisats gör inte anspråk på att vara heltäckande på något sätt. Det finns vita fläckar på kartan som kan bero på avsaknad av skogshöns eller att det helt enkelt speglar svårigheten att engagera inventerare. Många har dock lagt ner mycket tid och kraft för att få ett så bra och

Några större spelplatser med tjäder finns inte i Skåne men däremot finns den väl spridd i främst våra två "storområden". Från Örskelljunga, Tyringe och Lönsboda har det även rapporterats speltokiga tjädertuppar. Foto: Göransson.

heltäckande resultat som möjligt. De ca hundra personer som lagt ner åtskilliga timmar i fält, och i bilen, borgar dock för att resultatet ganska väl speglar skogshönsens situation idag.

Materialet kommer nu att överlämnas till SkOF's nybildade skogsgrupp för fortsatt arbete. Gruppen kommer att engagera sig i bl.a. skyddsfrågor och skogliga frågor och kommer delvis att arbeta tillsammans med skogsvårdsstyrelsen.

För visst är det så att våra skogshöns bör ha en plats i de skånska skogarna. De skänker oss personligen rika upplevelser i trolska miljöer och de fungerar som goda ambassadörer för ett rikt och varierat skogsbruk.

Avslutningsvis...

vill jag tacka alla områdesansvariga och inventerare som lagt ner massor av tid och engagemang på arbetet. Ingen nämnd, ingen glömd. Må ni belönas med en "ny vår" för våra skogshöns.

Jag vill också rikta ett tack till Janne Johansson för värdefulla synpunkter på manuskriptet.

För de som vill komma i kontakt med den nybildade **skogsgruppen** så består den av: Janne Johansson, Örkelljunga 0435/501 31, Patric Carlsson, Örkelljunga 0435/503 14 och Anders L Larsson, Hässleholm 0451/123 57.

LEIF DEHLIN

Lökgatan 29

262 57 Ängelholm

Vi kan konstatera att skogshönsen finns i kvar i Skåne men de "gamla" spelplatserna för främst orren minskar för varje år vilket är oroväckande. Nu är det inte bara så att det är Skåne som drabbas utan trenden är den samma för övriga Sverige och Finland. En del tänkbara orsaker till tillbakagången av främst orre och tjäder, är svalare och blötare juniskogar med sämre tillgång till insekter och skogsbär, obalans mellan predatorer och bytesdjur, kvävenedfallet och vårt moderna skogsbruk. Foto: Jan Elmélid/N.

